

Den fartglade ostegrosserer

Poul Tholstrup (1898-1986)

Ost

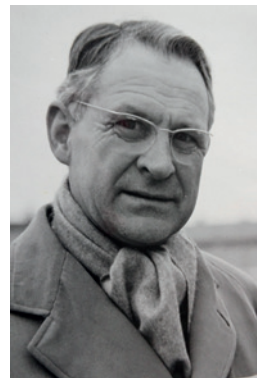
Poul var forudbestemt til at beskæftige sig med ost som søn af den kendte mejerimand Rasmus Tholstrup. Drengen blev født på Allershøj Mejeri i Snoldelev i 1898 som 4. barn i en søskendeflok, der efterhånden talte 8 børn, heraf 7 drenge. Rasmus Tholstrup var en streng far, der satte sine børn i arbejde på mejeriet. Efterhånden blev han lidt af en foregangsmand på mejeriområdet. Hertil kom et stort handelstalent, som Poul arvede. I 1907 flyttede familien til Kildebakken på Frederiksborgvej i Himmelev. Det var lige ud til Roskilde Fjord, som nu blev drengenes foretrukne tumleplads med sejlad og fiskeri som fritidsbeskæftigelser.

Faderen forlangte, at alle sønner skulle have en mejeriuddannelse, før de kastede sig over andre interesseområder. Poul blev uddannet mejerist på Allerslev Mejeri. I 1920 begyndte han at arbejde i sin fars osteforretning, Rådhusstorvet 12, i Roskilde. To år efter giftede han sig med Ketty. Hun blev siden en stor støtte for ham som det rolige midtpunkt i familien. Det unge par boede oven over forretningen i tre etager, da huset var så smalt. Medens de boede her, blev deres 2 piger, Kirsten og Lisbeth, født.

I 1923 købte Poul ejendommen inklusiv forretningen. Han kaldte sig nu for købmand. Som handelsmand indså han snart, at det bedre kunne betale sig at købe ostene direkte af mejerierne uden om ostegrossisterne. I 1925 ansatte han en 14-årig bydreng ved navn Poul Andersen, der snart blev en uundværlig medhjælp i forretningen. Blandt andet var han meget ferm til vinduespyntning. Forretningen var moderne indrettet med vand løbende ned ad udstillingsvinduet, et træk Tholstrup havde lært at kende i Schweiz. 1932-33 var familien blevet så velstillet, at den kunne bygge egen villa på adressen Frederiksborgvej 101.

Fartglæde til vands og til lands

Pouls fritidsinteresser var især knyttet til Roskilde Fjord. Midt i 1920'erne fik han et surfbræt tilsendt fra sin bror Jakob i USA. Brættet med Poul iklædt ildrød helbadedragt blev trukket af en motorbåd ligesom vandski. Poul blev snart ganske ferm til denne sportsgren, og optrådte i Hornbæk

Poul Tholstrup fotografet 1956. Privat eje.

Rasmus Tholstrup (1873-1942) og hustruen Sørine (1871-1946) med deres førstefødte søn, Henrik. Rasmus var pioner inden for mejeribrug og blev kaldt for "Ostekongen". I 1893 stiftede han firmaet Tholstrup Cheese. Visitkortfoto, ca. 1893. Privat eje.

Poul Tholstrups ejendom Stændertorvet 12, hvor han havde ostebutik og tillige privatbolig de første 10 år af sit ægteskab med Ketty. Foto: Jeppe Tønsberg 2018.

med sit "show".¹ Jo hurtigere motorbåd, desto større fornøjelse for Poul, men også til større fare for andre.

Den fartglade unge mand eksperimenterede med at konstruere en propeldrevet motorbåd med motor fra en Deutz flyvemaskine for at øge hastigheden. Sammen med sin bror Henrik og et par fagfolk fik han held med eksperimentet i sommeren 1927. Den 24. august var der stabelafløbning. Bå-

Poul og Henrik Tholstrup (med blød herrehat) ombord i deres propeldrevne, superhurtige motorbåd, der blev præsenteret for offentligheden 24/8 1927. Foto i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

den nåede med 8 mand ombord fra Roskilde Havn til Gershøj på 12½ minut.² Siden viste et uheld med båden, hvor farlig en leg, det var. Under høj hastighed gav Henrik hårdt ror i en drejning. Propellen splintredes og forvoldte flere skader. Båden blev bjerget og skaden udbedret, men brødrene havde mistet interessen.

I sommeren 1929 var Poul Tholstrup og vennen, skovri-der Henning Martensen-Larsen, med i et bilvæddeløb Kruså – Paris – Kruså arrangeret af Dansk Motor Klub. Poul kørte den lange strabadserende tur i sin Ford Sedan i konkurrence med professionelle væddeløbskørere som prins René af Bourbon-Parma. Den samlede distance var 2.300 km, og løbet var tilmeldt 11 biler og 15 motorcykler. I Paris var der 12 timers påbudt hvil. Imens blev bilerne låst inde, så man ikke kunne se til motorerne.

Hvis Poul og Henning skulle have en chance for at vinde,

*Vinderbilen fra paris-
løbet foran ostebutik-
ken. Poul Tholstrup
vandt pariseløbet 4/5
1929. Gengivet efter
Jul i Roskilde 1929, s.
38.*

Poul Andersen og Poul Tholstrup fotograferet i anledning af Andersens 50 års jubilæum i 1975. Foto: Mik Eskestad. Privat eje.

måtte de finde en kortere vej tilbage. Prins René startede 1 time senere, men overhalede vennerne i Osnabrück efter hastighedsrekord. Trods uheld med den ene bremse, hjulskift og forsinkelser ved jernbaneoverskæringer overhalede de prins René ved Hamburg. De skiftedes nu til at overhale hinanden et par gange. Men snart fik prinsen problemer med benzintilførslen. Nær Kruså måtte det sidste reservehjul sættes på Tholstrups bil. Men de vandt løbet den 4. maj! De fik noteret tiden 32 t 51 min. Det gav en gennemsnitstid på 70 km i timen. Det må til tider have været en ret hasarderet kørsel. I København var der stor modtagelse på Rådhuspladsen. Præmien var 10.000 franc (i Ford Motor Co. aktier) og en flot ærespokal.³

Nye initiativer

Aktierne blev solgt. For beløbet købte Poul en nedlagt tagpapfabrik på jernbaneterrænet ved Østergade og indrettede den til Roskilde Gruyère-Fabrik i 1930. Her ansattes en oste-

mester til oplæring af Poul Andersen. Siden blev Andersen den daglige leder. Fabrikken blev solgt til DSB i 1938 og nedlagt i 1939. Tholstrup købte i stedet Kornerupgård, en gammel købmandsgård på hjørnet af Ringstedgade og Bredgade. Her indrettedes ostelager, og Poul Andersen fik opsynet. Desuden fik han prokura, så han kunne styre alt det bogholderimæssige i Tholstrups virksomheder. Dette samarbejde fortsatte i over 50 år.

I 1938 fik ostehandleren den idé at fremstille snehegn af halm. Han tog patent på hegnene, der bestod af granrafter, mellem hvilke der blev udspændt snoede halmbånd (patentnummer 5S16⁴). Disse skærme viste sig at være særdeles effektive og billige (pris: 26 øre pr. løbende meter). Derfor var der stor interesse hos mange amtsvejvæsener for disse snehegn.

Broderen Erik havde i mellemtiden købt Middelfart Station, nedlagt i 1933. Her etableredes en større produktion efter købet af en maskine, der kunne sno halmstråene til bånd. I Roskilde etablerede Tholstrup en sneskærmsfabrik på Lille Maglegård (ved Maglegårdsvej). Desværre blev høstudbyttet i sommeren 1940 usædvanlig dårligt, og prisen steg voldsomt. Så fandt Poul Tholstrup på at bruge stargræs. Men i november 1941 brændte fabrikken på Lille Maglegård samt hele lageret af materialer til vinterens snehegn. Vinteren 1943 var fabrikken oppe at køre igen, og hegnene skulle atter stå deres prøve, men sneorkanerne dette år kunne de spinkle sneskærme ikke modstå. Som det var gået før, mistede Poul interessen, når der viste sig vanskeligheder. I 1951 blev fabrikken afhændet til Sorø stakitfabrik, der også overtog patentet.⁴

Kosangas

Der var sammenhold mellem brødrene Tholstrup. Deres største fælles satsning var Kosangas-imperiet. I 1941 var Erik kommet i kontakt med C. R. Smidth fra Dansk Flaskegas Co. i Nykøbing Falster. Smidth var interesseret i at opføre en fyldestation på Fyn og havde fået kik på Eriks stationsområde i Middelfart. Men fabrikanten døde, før samarbejdet var etableret. Enken valgte i stedet at sælge, og Erik overtalte sin brødre til at købe virksomheden i fællesskab. Aftalen blev, at enken fik 34.000 kr. udbetalt og Pouls Kornerupgård med en friværdis på 46.000 kr. oveni samt en pensionsordning. Dagen efter købet dannedes Aktieselskabet Kosangas med Knud Tholstrup som direktør.⁵ Her tegnede Poul sig for 42½ % af aktiekapitalen foruden Kornerupgård. Herved satsede han hele sin formue på et projekt med usikre fremtidsmuligheder.

Med udviklingen af gasflasken blev det muligt at bruge gas til madlavning uden for byerne, hvor man havde husholdningsgas fra gasværker. Derfor blev firmaet så stor en succes.

Det blev imidlertid en overvældende succes, og i 1947 kunne Poul generhverve Kornerupgård. I de følgende år knopskød firmaet. Det krævede kapital, og efterhånden blev selskabets konstruktion så indviklet, at Poul mistede overblikket. Derfor ønskede han at udtræde. Man regnede lidt på hans aktier i Kosangas International, og i 1965 enedes man om en pris, som Poul fandt acceptabel, ikke mindst da han kunne beholde en del indtægter fra selskabet.

Det kom derfor som en stor skuffelse, da selskabet fik en ny organisationsform, hvorved Poul mistede disse indtægter. Han havde naivt troet på sine brødres gode hensigter, men nu brast båndet til familiefirmaet og til brødrene. Først i forbindelse med datteren Kirstens slægtshistoriske arbejde kom det til en forsoning. I 1982 blev en Kosan-tanker opkaldt efter Poul med festlig stabelafløbning på Fredericia Værft, hvor hele familien deltog.

Besættelsestiden

I besættelsesårene ydede Poul og Ketty Tholstrup en indsats inden for modstandsarbejdet ved at skjule folk på flugt. Nede i baghaven på Frederiksborgvej havde de en bjælkehytte. Den var velegnet som "hotel", da den ikke var synlig fra vejen, og man let kunne flygte langs vandet eller ud på en båd. Flygtningene blev henvist af landbetjent Magnus Nielsen. Når der var "en gæst" på vej, ringede landbetjenten og gav følgende besked: "*Nu kommer der en pakke*". På den måde fik familien besøg af jøder, desertører og nødlandede, allierede flyvere. De fleste blev kun et par dage, og der udveksledes ingen

Poul Tholstrups bjælkehytte i haven bag villaen Frederiksborgvej 101, hvor han skjulte flygtninge under besættelsestiden. Foto ca. 1945. Privat eje.

kommentarer. Når der var skaffet sejlads til Sverige med en lokal fisker, kom Nielsen tilbage og gav ordre til opbrud.

Fire gange havde familien Tholstrup tyske kontrolbesøg. Hver gang var det den rolige Kitty, der tog imod. En gang var det ved at gå galt: Fuglen var fløjet fra hytten, men der var stadig varmt trods kulden udenfor. Samtidig kunne et tikkende ur og en avis sladre om gæsten, men Kitty slog snarrådigt avisen om uret og tog den under armen. Heldigvis blev den tyske officer så optaget af familiens flygel, at han satte sig til at spille og glemte alt om eftersøgningen.⁶

Kødsalg fra jernbanevogne på Roskilde Station under Folkestrejken sommeren 1944. Den voldsomme tilstrømning fik politi og tyskere til at dukke op og sætte en stopper for udsalget. Fra fotoserie i Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Under Folkestrejken i sommeren 1944 blev alle tog fra Fyn og Jylland stoppet i Roskilde. Blandt andet strandede 12-14 jernbanevogne med kødvarer på stationen. Da kødet var i fare for gå i forrådnelse, organiserede Poul Tholstrup salg af alle disse slagtervarer, godt hjulpet af datteren Lisbeth og sin nabo med hustru, efter at der var tilkaldt slagtere til at partere svine- og kvægkroppene. Kødet blev derpå solgt for 5 kr. pr. styk uanset størrelse. Roskildenserne strømmede til og nåede at tømme syv jernbanevogne, før tyskerne opdagede det. Nu blev Tholstrup ført bort med en pistol i ryggen. Men tyskerne slog sig til tåls med at få resten af slagtervarerne, og Tholstrup blev sluppet fri. Pengene fra salget blev siden leveret til Kødbyen, hvor man var utilfreds med det indkomne beløb. Men en højere pris ville have givet mindre salg.⁷

Ungarnshjælpen

Pouls trang til at hjælpe folk i nød viste sig også, da han deltog i Ungarnshjælpen i 1956. Under det ungarske oprør mod det sovjetiske overherredømme havde det ungarske folk brug for humanitær hjælp. Poul fik sin bror Knud med på idéen og organiserede en indsamling, købte udstyr og medicamenter, samlede hjælpere og kørte selv ned med hjælpen for at sikre, at det kom i de rigtige hænder.⁸ De blev mødt af overstrømmende taknemmelighed fra ungarerne. Vel hjemme igen blev brødrene og deres hjælpere hædret med Dansk Røde Kors-medaljen for deres indsats. I Ungarn sluttede kampen den 4. november med den sovjetiske overmagts sejr.

Roskilde Ring

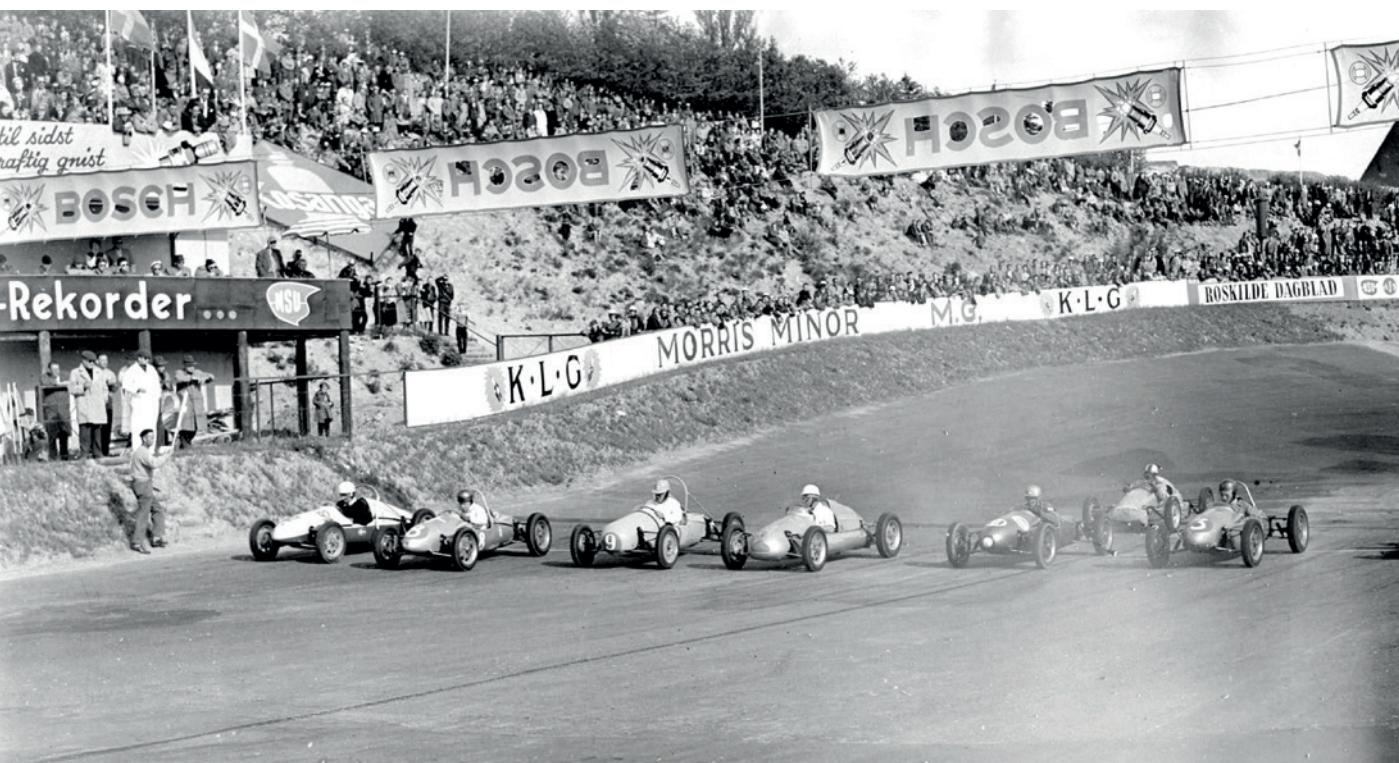
I begyndelsen af 1950'erne købte Poul Tholstrup en gammel grusgrav i Roskilde for at anlægge en væddeløbsbane. Skrænterne kunne udnyttes som tilskuerpladser og til bane-sving, og bunden kunne rumme selve hovedbanen. Sammen med Automobil Sportsklubben oprettede han Aktieselskabet Roskilde Motorbane.

Nu rykkede bulldozere ind på arealet og høvlede mange kubikmeter jord af. Anlægget kostede 300.000 kr. skaffet gennem Automobilsportsklubbens banefond og ved tegning af reklamer for selskaber og firmaer. Disse penge skulle tjenes ind på 3 år. Ved præsentationen af banen for offentligheden i foråret 1955 gik det galt. Banen var så blød, at tre biler kørte fast. Samme skæbne overgik to traktorer, der skulle hjælpe dem op igen. Så den officielle åbning måtte udskydes fra den 15. maj til den 5. juni.

Til åbningen kom 30-35.000 tilskuere – langt over forventet – så økonomien var reddet (en billet kostede 4 kr.). Første løb kostede 40-50.000 kr. at afvikle. Heraf skulle de 22.000 gå til køerne. DSB arrangerede særtog fra Frihavnen til interesserede svenskere, og hele Knudsvej-kvarteret var fyldt af parkerede biler. Løbene varede fra kl. 14.30 til kl. 17, og hver motortype havde sit eget løb. Der var fart over feltet, så man undgik ikke en ulykke: motorcyklisten Børge Hansen styrtede, men heldigvis lå sygehuset lige i nærheden. Den bedste tid tilfaldt en motorcykel, der klarede 8 omgange på 4,03,6 minutter eller omregnet 75,5 km i timen.

Trods saltning af banen støvede det forfærdeligt, og sten slyngedes op til stor fare for racerførere og publikum. Derfor besluttedes det at asfaltere banen og samtidig ombygge den, så racerne kunne køre hurtigere. Den blev nu 660 m lang og 20 m bred, og prisen kom op på 100.000 kr. Nu kunne hastigheden øges til 120 km i timen, men der var ikke plads til at udbygge banen til internationalt format. Derfor købte konsortiet et areal af kommunens tilgrænsende grusgrav. Den udvidede bane på 1.400 m åbnede i 1957. Der var skabt tre nye sving og skaffet flere tilskuerpladser. Åbningsløbene strakte sig over to dage og samlede 50.000 tilskuere.

Motorløb på Roskilde Ring sidst i 1950'erne. Roskilde lokalhistoriske Arkiv.

Mindesten for Roskilde Ring og Poul Tholstrup afsløret af datteren Lisbeth Blomdahl i maj 2014. Foto: Henrik Denman 2018.

Banen havde succes. Der blev kørt store internationale løb på Ringen. I 1961 og 1962 blev der kørt løb i den prestigefyldte formel 1 klasse med stjerner som Stirling Moss og Jack Brabham. Fra 1955 til 1968 blev der afholdt 85 arrangementer på banen og afviklet 571 forskellige løb.⁹

Imidlertid lå banen midt i Roskilde med boliger og et sygehus som nærmeste naboer. Der kom klager over rystelser og larm, og i 1968 besluttede miljømyndighederne i byen at lukke banen til sorg for folk med interesse for motorsport. Kosangas købte arealet af Poul, men videresolgte det året efter til Roskilde Kommune, der havde store planer om hotel- og skolebyggeri. Kun hotellet blev realiseret. Resten blev til parkområde. I 2014 afslørede en mindesten for Roskilde Ring og Poul Tholstrup i parken.¹⁰

Fuglene

Poul Tholstrup havde også ornitologi som hobby. Specielt var han interesseret i digesvalen. I 1959 byggede han en tyk grusvold med huller til digesvalernes reder i sin have. Volden var hul i midten og forsynet med glasplader, så man kunne gå ind fra siden og iagttage fuglenes reder. Også ved Roskilde Ring

Poul Tholstrup som ældre. Amatørfoto i privateje.

skabte Tholstrup en kunstig yngleplads for digesvaler med glasplade over rederne. Det gav mulighed for at forske i fuglenes levevis. Herved afsløredes, at både hun og han deltog i udrugningen af æggene. Tholstrup kunne også konstatere, at brugen af stadigt flere miljøgifte i landbruget var en trussel for fuglene, når de spiste forgiftede insekter. Måske tålte forældrefuglene det, men de små unger gjorde ikke.

Poul var desuden en flittig ringmærker og oprettede flere ringmærkningsstationer i landet. Han opbyggede et netværk af hjælpere til at tage sig af det praktiske arbejde. Siden oprettede han flere fuglereservater rundt omkring i landet. Ofte ændrede han totalt landskabet for at give fuglene de bedste levevilkår. Således havde han en forkærlighed for at lave kunstige øer i søer, hvor fuglene var mere beskyttet. Fuglereservatet ved Elverdammen blev et af hans bedste opholdssteder, da han blev ældre. Således blev fuglene hans sidste store passion.

Ups and downs

Den familieejede ostefabrik, Tholstrup Cheese, der gik tilbage til faderens tid (grundlagt 1893), var i årenes løb vokset til 500 ansatte og en årlig omsætning på 830 millioner kr. Den blev i 2006 solgt af arvingerne til mejerigiganten Arla, som herved ville styrke sin produktion af blåskimmeloste og flødeoste.¹¹

Poul Tholstrups begejstring for nye idéer og projekter fik ham undertiden til at vove sig ud på dybt vand både personligt og økonomisk. For det meste gik det godt, men undertiden gik det galt som i tilfældet med snehegnene og Kosangas. Når det så ofte gik godt, skyldtes det i høj grad, at han havde en fornuftig og velafbalanceret kone på hjemmefronten, som det viste sig under besættelsen, og en dygtig administrator som Poul Andersen i firmaet, der kunne styre økonomien. Især pengesager havde Tholstrup svært ved at overskue på grund af manglende uddannelse i regnskabsvæsen. Han kompenserede herfor ved stor idérigdom.

Noter:

1. Dreyer 1988, s. 44.
2. Roskilde Avis 25/8 1927, s. 3.
3. Roskilde Tidende 6/5 1929, s. 2
4. Dansk Vejtidsskrift nr. 4, april 1952. Reklame s. xiv.
5. www.Kosangas.dk
6. Oplyst af datteren Lisbeth Blomdahl.
7. Som 6.

Logo for Tholstrup Cheese.

8. Roskilde Tidende 29/10, s. 4. 30/10, s. 1. 3/11, s.1. 13/11, s. 4 1956.
9. Holm-Madsen, Stig 1993.
10. Film om afsløring af mindesten 2014.
11. Berlingske Tidende 26/6 2006.

Kilder og litteratur:

- Berlingske Business. Arla køber Tholstrup Cheese. 26/6 2006.
- Dansk Vejtidsskrift. Nr. 4. 29. årg. April 1952.
- Interview ved Eva Tønnesen af datteren Lisbeth Blomdahl 2018.
- Roskilde Avis 25/8 1927
- Roskilde Tidende 29/10, 30/10, 3/11 og 13/11 1956
- Dreyer, Kathrine: Poul Tholstrup, udgivet på hans 90 års fødselsdag 7. juni 1988. Eget Forlag 1988.
- Holm-Madsen, Stig: Roskilde Ring; skrift udgivet i anledning af 25 året for lukningen af Roskilde Ring. Udg. af Automobil Sports Klubben. 1993.
- Jul i Roskilde 1927. 3. årg. (Årskavalkade, s. 41)
- Jul i Roskilde 1929. 5. årg. (Årskavalkade, s. 38)
- Larsen, Henning Bjørn: Roskilde amt under besættelsen 1940-45. Historisk Samfund for Roskilde Amt. 1990, s. 27-30 og s. 171-174.
- Roskilde Ring: historien om en motorbane. Red. Mette Høj, billedred. Carl Chr. Hansen, Stig Holm-Madsen og Mette Høj. Roskilde Museum 2002.
- Schack Nielsen, Grete: 100-års jubilæum i Tholstrup Cheese. Mælketidende. Årg. 106, nr. 7. 1993.
- Tholstrup, Annette: 100 år i ost – en historie om en familie. Udg. af Tholstrup Cheese. 1993

Kilder på Internettet:

- <https://www.youtube.com/watch?v=T5JhSUZGLwA>
(film om afsløring af mindesten for Roskilde Ring og Poul Tholstrup ved Karl Nielsen, KanalRoskilde).
- <https://www.kosangas.dk/om-os/historie/>
- https://www.kosangas.dk/media/2751/historiebrochure_dk.pdf
- <https://pandion.dof.dk/artikel/50-%C3%A5rs-jubil%C3%A6um-fugle-reservatet-store-vr%C3%B8j-ved-saltb%C3%A6kvig>